

ופלשת אדום ומואב ויושבי כנען נמוגו, מפני פחד ה' ומהדר גאווה. ועמלק בא ממרחק כמתגבר על השם ולכך אמר בו "ולא ירא אלוקים", וכו' עכ"ל.

אֵתָא בילקו"ש פרשת בשלח (רמז רס"ז) עד שלא פשט ידו בכסא "תמחה את זכר עמלק", ומשפשט ידו בכסא "כי מחה אמחה את זכר עמלק". כלומר ב' רעות עשה עמלק, האחד, הרע לישראל ולכך נצטוונו למחות את שמו. והשני שעשה רע כלפי מעלה כמ"ש הרמב"ן שבא כמתגבר על השם, ולזה הקב"ה ימחה את שמו.

יב. **והנה** רש"י הביא משל לאמבטי' רותחת וכו'. וצ"ב מה נתוסף במשל שלא נתבאר בפירושו שצינן את הפחד של כל האומות מישראל.

וּנְרָאָה דבמשל מבואר שהאדם שקפץ לאמבטי' הרותחת ידע שיכזה (-) כמ"ש אעפ"י שנכזה), ואולי לכך נקט "קפץ" לתוכה, ולא נכנס במתינות כי חשש מהמים הרותחים, ואעפ"כ קפץ לתוכה כדי לקרר אותה לאנשים אחרים. כך עמלק בא להלחם בישראל במסירות נפש אעפ"י שידע שיפסיד במלחמה לאחר נס קריעת ים סוף, מ"מ צינן את הפחד מלהלחם בישראל, וה"ז מסי"נ של עמלק לעשות רע לישראל. [ואולי לכך נקט "בא בליעל" היינו שאין לו שום עול משום דבר כך עמלק כפר בכל].

וּד"ז הוא רעה מיוחדת שנמצאת בעמלק, דאילו כל אומה יורדת למלחמה

ע"מ לנצח, אבל עמלק שהוא רע בעצם, תכלית מעשיו לעשות רע לה' ולעמו.

וּכך מצינו בזרעו של עמלק המן הרשע שנתן עשרת אלפים ככר כסף כדי לגזור על ישראל, וד"ז הוא מסי"נ להרע לישראל (דיש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו). ויתכן שזהו המכוון במה ששלח מרדכי לאסתר ע"י התך "ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם" דוהו מוכיח על חומר הצרה שהוא מחמת היות זרע עמלק. ולכך מצינו בו מסי"נ להרע לישראל.

וַיֵּשׁ לפרש גודל הצרה כשנעשית במסי"נ בב' אופנים, האחד, כשאויב בא להלחם במסי"נ ה"ז צרה יותר מכל צרת מלחמה, כי אין מעצור למעשיו דאינו מפחד משום דבר שהרי נכנס למלחמה ע"ד כן דאפי' אם יפסיד וימות מוכן למסור נפשו.

וּכך ביאר הגרי"ז את הפסוק בתהילים (ק"ח, י"ב) "סבוני כדבורים וגו'. שבפסוק זה נתבאר צרה נוספת על האמור בפסוק לעיל מיניה "סבוני גם סבבוני" וגו', דהכא איירי באויב שבא שהרע במסי"נ שיודע שיפסיד בזה אעפ"כ עושה זאת, כדי שגם לישראל יהיה רע. וזש"א "כדבורים" עפ"מ"ש בפרשת דברים "וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדבורים" (א', מ"ד) ופרש"י: מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה אף הם כשהיו נוגעים בכם מיד מתים עכ"ל. כלומר עקיצת הדבורה משל לפעולה להרע שהעושה ודאי יפסיד בה.

ויעוד יש לפרש דכשגוי מוסר נפשו לעשות רע ד"ז מעורר קטרוג כלפי מעלה על עם ישראל שלא מוסר נפשו לעשות את המצוות במסי"נ. ועיין בקריינא דאיגרתא לבעל הקה"י (ח"ב) שביאר בזה הגמ' שהוצרכנו להקדים מחה"ש כנגד עשרת אלפים ככר כסף ששקל המן לאחשורוש. (מגילה י"ג:). ולכאורה תמוה הלא מעשה המן הוא עבירה גם בדיני בן נח שאסור לו לאבד אומה אחרת שהרי מוזהרים על שפיכות דמים, ולמה צריך להעמיד זכות כנגד זה.

וביאר הקה"י דכיון שהמן בנתינת סכום גדול כזה מסר נפשו ומאודו על מה שהוא חשב לעשות, מתעורר קטרוג על כלל ישראל האם גם הם מוסרים נפשם ומאודם עבור קיום התורה והמצוות. ולזה צריכים להקדים מחה"ש.

"ויוזב בך"

יג. בפירוש תיבת "ויוזב" מצינו ב' ביאורים: בתרגום אונקלוס כתב: וקטל בך כל דהוו מתאחרין בתוך" עכ"ל. פירוש "ויוזב" שהכה את האנשים שהלכו בסוף המחנה שהם כזנב.

וכי"ב באבן עזרא: כרת זנבך והם הנחשלים אחריו שלא היה בהם כח ללכת.

פירוש נוסף בפרש"י "ויוזב" מכת זנב חותך מילות וזורק כלפי מעלה עכ"ל. ומקורו במדרש תנחומא, וז"ל: הכה

אותן מכת זנב, ואתיא כי הא דאר"ח בר שיקלא מה היו בית עמלק עושין חותכין מילותיהן של ישראל וזורקים כלפי מעלה ואומרים בזה בחרת, הוי לך מה שבחרת. יד. **אולם** בתרגום יונתן כתב: "וקטע בית גבריהון ושדי לעילא". ולא נקט בלשון שקטע מילותיהן אלא במשמעות המתיחסת לכח ההולדה שבאבר זה, דכמדומה שזה המובן "בית גבריהון". (כמ"ש בב"מ פ"ד. כי כאיש גבורתו פרש"י: אבר התשמיש).

ואפשר לבאר דאכן היה לעמלק ב' טעמים במעשה זה לבטל אות ברית קודש ולסרסם.

ובזה יש לפרש הפסיקתא דרב כהנא (פרשת זכור סי' צ"א) "וישסף שמואל את אגג", ר' יצחק אמר סרסו. ולכאורה צ"ב מה הטעם הזה. ופירושו עפמ"ש ביוצרות המבוארות לפרשת זכור בשחרית (ד"ה אצילי), וז"ל: יָקַשׁ לֵץ לְחַרֵּף צָבָאוֹת [עמלק נכשל בחירופו עם ישראל הנקרא צבאות], הַחֲתוּמִי בְרִית בְּצָבָא וְאוֹת [החַתוּמִּים באות ברית קודש הניתן לזמן קצוב לשמונה ימים], וְהוֹפֵקֵד מִדָּה בְּמִדָּה לְתוֹצְאוֹת [ולכך נענש אגג מזרעו מדה כנגד מדה ששמואל סרסו כמ"ש בפסיקתא], עכ"ל. וא"ש ששמואל סרסו לאגג לפרוע ממנו על מה שעמלק סירס אותם בנ"א שפלטן הענן כמש"נ.

אמנם בילקו"ש (שמואל א', ט"ו ל"ג) מבואר דשמואל עשה כן הי' כנקמה על כך שחתך מילותיהן של ישראל

דסמך על כך קרא ד"והשב לשכנינו
שבעתיים אל חיקם". [וואף לפמש"כ בסמוך
דהי' לעמלק ענין מיוחד בחיתוך ה"מילות",
מ"מ כיון שהי' בזה גם יסורים לאותם
בנ"א נקם שמואל באגג].

טו. **והנה** במדרש תנחומא הנ"ל איתא
שעמלק זרק את המילות כלפי
מעלה ואומרים טול מה שבחרת. ויש
להוסיף ביאור בזה, דהמילה מבטאת בחירת
ישראל בכל מצב וגם כשהם יורדים נשאר
בגדר חלק ה' עמו, שהרי שנינו בנדרים
(ל"א:) קונם שאני נהנה לערלים — מותר
בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים.
שאני נהנה למולים — אסור בערלי ישראל
ומותר במולי עובדי כוכבים, שאין הערלה
קרויה אלא לשם עובדי כוכבים שנאמר
"כי כל הגויים ערלים וכל בית ישראל
ערלי לב" ע"כ.

כלומר גוי מהול מוגדר כערל, ויהודי
ערל נקרא מהול, והמבואר בזה
שכריתת הברית במילה שישראל בעצמותו
מוגדר מהול, ואילו הנכרי מוגדר כערל.
ועל דבר זה שעם ישראל נבחר בכל מצב
שיהי' בא עמלק להלחם, ולכך חתך את
המילות בדוקא ואמר כלפי הקב"ה טול
מה שבחרת.

"כל הנחשלים אחריו"

טז. **פרש"י**: חסרי כח מחמת חטאם שהיה
הענין פולטם (מדרש
תנחומא) עכ"ל.

וי"ע מה התוספת שהענין פולטם "מחמת
חטאם". ואכן באבן עזרא כתב רק
שהיו חלשים שלא הי' להם כח ללכת אבל
רש"י הוסיף "מפני חטאם".

יז. **ובתרגום** יונתן הוסיף: "והוה קטיל
בכון כל דהוה מהרהר
למסטי בתר מימרי, הינון גובריא משבטא
דבית דן דהוה בידיהון פולחנא נוכראה
והוה עננא פליט יתהון", עכ"ל לענינו.
ומבואר כמובא ברש"י דהענין פלט את
החוטאים, וביאר מה הי' חטאם הרהור
ע"ז. כלומר לא עבדו ע"ז אלא הרהור
בלבד, [ועיין לעיל (אות ב') דעמלק בא
על כל ירידה רוחנית אפי' קלה עיי"ש].

"ואתה עיף ויגע"

יח. **פרש"י**: "עיף" — בצמא, דכתיב
ויצמא שם העם למים,
וכתיב אחריו ויבא עמלק. "ויגע" — בדרך,
עכ"ל. ומקורו במדרש תנחומא שם. וכ"כ
באבן עזרא.

ומש"כ לפרש תיבת "עיף" בצמא יעוין
בגמ' במועד קטן (ב.) דשדה
הזקוקה להשקותה נקראת בית השלחין,
ושלחין מתחלף בשלהין, והוא לישנא
דצחותא — צמא, דכתיב ואתה עיף ויגע
ומתרגמין ואת משלהי. ובתוס' שם "עיף"
— צמא למים כדכתיב הרויתי נפש עייפה,
עכ"ל.

אבל בתרגום יונתן כתב: "ואתון בית
ישראל הויתון לעיין ומשלהין מסוגי

מוחלט לכך אין לו מקום בבריאה וצריך למחותו לגמרי. ולפי"ז מה שנאמר כאן ולא ירא אלוקים אינו פרט נוסף במעשיו הרעים אלא הגדרת מהות כל האומה והוא הטעם העיקרי במצות מחיית עמלק.

כ. **אֱלֹהִים** במכילתא בפרשת בשלח איכא מ"ד דקאי ישראל שלא הי' יראי אלוקים. ועיין בתוס' קידושין (ל"ג: ד"ה ואימא) שהביאו כן בשם מדרש דבשביל עוון המשקלות בא עמלק והיינו דכתיב ולא ירא אלוקים (כלומר דקאי על ישראל שלא היו יראי אלוקים שעברו על משקלות).

וצ"ב הלא פרשה זו ענינה להזכיר מעשיו הרעים של עמלק, ומה הטעם לדבר אודות ישראל שלא היו ירא אלוקים.

ואפשר דכמו שפרש"י עה"פ זכור את אשר עשה לך עמלק שעמלק בא על עוון המשקלות דסמך ליה וכן הבאנו לעיל מילקו"ש שמשה רבינו רמז לבנ"י את חטאם שאמרו היש ה' בקרבנו. לכך אמר גם שישראל לא היה בגדר ירא אלוקים כדי שידעו על מה בא עמלק.

ועי"ל עפי"ד האוה"ח, וז"ל: ובזה בא המורכב בלבבך יותר ממפעל עיפות ויגיעות, על דרך אומרו פחדו בציון חטאים (ישעיה ל"ג, י"ד). אבל אם היו צדיקים לא יפחדו ולא ייראו במלחמתו, עכ"ל. כלומר שבא להלחם עם ישראל כשלא היו בדרגה רוחנית ראויה הרי הצרה גדולה יותר, ושפיר הוי בכלל מעשיו הרעים של עמלק.

שעבודא דמצראי ומן דלוחי גלילי ימא דעברתון במצעהון", כלומר עיפות משעבוד מצרים ופחד מגלי הים שעברו ביניהם בים סוף.

ואולי טעמם כי יגיעת הדרך בסתם כבר הזכיר בפסוק י"ז "בדרך" ופירש הספרי בשעת טרופכם. וע"כ פירש מטעם אחר.

ולשיטת רש"י דיגע בדרך לכאורה קשה מה נתוסף בזה לאחר דברי הספרי שכתב לעיל מיניה "בדרך" בשעת טירופיכם. וי"ל דיגיעת הדרך גורמת בלבול הדעת שאין אדם במנוחת הנפש וזהו "טירופיכם". ואילו הכא קאי ביגיעת הדרך שגורמת חולשה בגוף האדם (ע"ד מש"כ רש"י ריש פרשת לך לך שהדרך גורמת למעט פו"ר עיי"ש). ועי"ל לפמש"כ לעיל (סק"ה) מפירוש התולדות אדם דטירופיכם קאי על חטא העגל עיי"ש.

"ולא ירא אלהים"

יט. **פרש"י** דקאי על עמלק שלא ירא אלוקים מלהרע לך (ספרי). וכ"ה בתרגום יונתן: ולא דחלון בית עמלק מן קדם ה'. וכ"כ באבן עזרא עיי"ש.

ויצוין ברמב"ן בסוף פרשת בשלח שכתב כיון דעמלק הי' "לא ירא אלוקים" לכך נצטוונו למחות שמו יותר משאר אומות.

כלומר עמלק הי' בכל מהותו היפך יראת אלוקים והיה בצד הרע באופן

"וְהָיָה בְּהִנִּיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מָכָל אֹיְבֶיךָ"
מְסַבֵּי

כא. כתב הסמ"ג (ל"ת רכ"ו) במצות מחיית עמלק, וז"ל הנוגע לענינינו: מצוה זו אינה נוהגת אלא לימות מלך המשיח לאחר כיבוש הארץ שנ' והיה בהניח ה' אלוקיך לך מכל אויבך וגו' תמחה את זכר עמלק מתחת השמים עכ"ל.

וברדב"ז על הרמב"ם (בהלכות מלכים פ"ה ה"ה) הביא דבריו ותמה מפרשת שמואל ושאל דחזינן שנצטוה על מחיית עמלק.

ועוד קשה דבגמ' סנהדרין (כ:) מבואר דנצטוה על מחיית עמלק כשנכנסו לארץ, ואילו לדברי הסמ"ג זמנה רק בימות המשיח. (והעיר בזה בהגהות מהר"א שטיין על הסמ"ג).

וראיתי בספר דברי שלום (ח"א סי' כ"ט) תירוצו בהקדם דברי המכילתא דרשב"י עה"פ "מלחמה לה' בעמלק מדור דור" רבי אליעזר המודעי אומר מדורו של משה לדורו של שמואל, מדורו של שמואל לדורו של משיח... ע"כ. וכ"ה בילקו"ש (ס"פ בשלח). [ובתנחומא ס"פ כי תצא רבי יהושע אומר מדורו של שמואל עד דורו של מרדכי ואסתר].

ומבואר בזה דמחיית עמלק מעיקרא הי' מיועדת להיות בג' דורות ולכאורה צ"ב דאם נצטוה בדורו של משה למחות את זכר עמלק הרי שלא ישאר שום

זכר לעמלק, ומה ישאר לדורו של שמואל ולדורו של המשיח.

ויש ליישב בדורו של משה נצטוה להרוג רק את ראשי גבוריו כמש"כ בפרש"י בפרשת בשלח (י"ז, י"ג) "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב" חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כולם. מכאן אנו למדים שעשו על פי הדיבור של שכינה עכ"ל.

ובדורו של שמואל מצות מחיית עמלק אמנם כללה את כל האנשים, אבל לא את הבהמות. וכ"מ בלשון הגמ' בסנהדרין (כ:) שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ וכו' ולהכרית זרעו של עמלק. ורק בנ"א נקראים זרע עמלק ולא הבהמות. [אמנם במד"ר דברים פ"ה, י' הגירסא ג' דברים נצטוו בכניסתן לארץ, ואלו הן למחות זכרו של עמלק ואזי כולל גם בהמות כדפרש"י בס"פ כי תצא].

ומה שאמר שמואל לשאול "והמתה מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה, מגמל ועד חמור" (שמואל א' פט"ו). פרש"י: משור ועד שה – שהיו בעלי כשפין ומשנין עצמן ודומין לבהמה עכ"ל. כלומר לא מדין תמחה את זכר עמלק אלא מפני שאכן הבהמות היו תחפושת לבנ"א. ולעולם מצות מחיית עמלק אז הי' רק על בנ"א.

[ועפ"י ד' רש"י מיושב דלכאורה קשה ל"ל לפרט משור ועד שה מחמור ועד גמל. סגי ליה למימר כל בע"ח שהרי

אוצר החכמה

טעם אחד להם ששם עמלק נזכר עליהם (כמ"ש רש"י בסוף פרשת כי תצא). וממילא כולל את כל אותם בע"ח. אבל להמבואר דרך מצד שהעמלקים התחפשו בבהמות ע"י כישוף הוצרך למחותם, ניחא דהוצרך לפרט כל סוגי הבע"ח שהתחפשו בהם].

ובדורו של מלך המשיח או נצטוו תמחה את זכר עמלק דהיינו למחות את עמלק וכל דבר השייך לו ששמו נזכר עליו. ולפיכך כתב הסמ"ג שמצוה זו נוהגת לימות מלך המשיח. דהוא נצטוה למחות שלא ישאר שום זכר לעמלק, וד"ז כולל בהמה. וגם יבואר להלן מהמדרש אפילו מעצים ואבנים.

ועפ"ז מבואר טענת שאול המלך שאמר אם אדם חטא, בהמה מה חטאה. ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו. (גמ' יומא כ"ב:). ולכאורה תמוה וכי לא ידע שאול שמצוה למחות את זכר עמלק, שלא יהיה שם עמלק נזכר על בהמה. אולם להמבואר א"ש דשאול סבר דמצות מחית זכר עמלק הוי רק לימות מלך המשיח, אבל בדורו אין טעם לחייב למחות בהמה וקטנים דלאו בני עונשין ולא ידע שהטעם ששמואל נצטוה להרוג את הבהמות משום דעמלקים היו בעלי כשפים ושינו את עצמן לבהמות. עכ"ד.^ה

ואפשר להוסיף דאכתי ה"י שאול צריך לחוש שמא הוא משיח ה' שנצטוה למחות את זכר עמלק, אבל שאול

בענותנותו הגדולה לא חשב את עצמו ראוי להיות מלך המשיח. וכמו שהוכיחו שמואל הנביא "הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ה' למלך על ישראל" (שמואל א', ט"ו, י"ז). וארז"ל ששאול הפסיד את המלוכה בגלל ענותנותו הגדולה. אמנם בפשוטו קאי הפסוק על מה שנמנע מלהוכיח את העם שלקחו את הצאן להקריב קרבן, וע"ז הוכיחו שמואל דכיון שהוא מלך מוטל עליו להנהיגו בדרך הישרה (עיין רד"ק).

ועוד יש לבאר דברי הסמ"ג באופן אחר, דאין ר"ל דרק מלך המשיח מצווה במחיית זכר עמלק, אלא דמצוה זו אינה נוהגת אלא לאחר שיהיו במנוחה מכל אויביהם, ואין המדובר שבפועל אין כרגע איזה אויב שבא עליהם, אלא מנוחה מוחלטת מכל האויבים. ומציאות כזו תהיה רק לימות המשיח. ושאינו מעשה דשמואל ושאלו שהיה הוראת שעה.

ואם כנים דברינו אין להוכיח מסתימת כל הראשונים שכתבו מצות מחיית עמלק בזה"ז דפליגי על הסמ"ג, כי לכו"ע המצוה נוהגת בכל זמן, רק הסמ"ג קמ"ל דאינה נוהגת אלא לימות המשיח, כי קודם לכך לא יתקיים התנאי דוהיה בהניח ה' מכל אויבך מסביב. וצ"ע בכ"ז.

ויצוין בתרגום יונתן עה"פ "לא תשכח" ואפילו ליומי מלכא משיחא לא תתנשי עכ"ל. הרי קמן דמתחילה נצטוו

ה. עיין בסמוך (אות כ"ד) בפירוש תיבת "תמחה" מש"כ בבעל הטורים, ודלא כמבואר כאן אלא שאול נצטוה על מחיית הבהמות כפשוטו.

על ימות המשיח שלא לשכוח למחותו, ולהמבואר כך מעיקרא ניתנה המצוה שגמר קיומה יהיה ע"י מלך המשיח, וע"ז הזהירה התורה לא תשכח.

"מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב"

כב. **לכאורה** צ"ב הלא עמלק הם ג"כ חלק "מאויבך מסביב", ומה שייך לומר "מכל" אויבך מסביב תמחה את זכר עמלק, אם עמלק קיים נמצא שלא הניח לך מכל אויבך.

וי"ל כיון שמחיית עמלק אינו בגדרי המלחמה הרגילה שעושים עם אויבים הן מבחינת שצריך למחות גם קטנים ובע"ח השייכים לו, והן מחמת די"א דאפילו עמלקי יחידי צריך למחותו, ואי"ז מלחמה עם כל האומה, לכך שייך לומר "מכל אויבך" שנלחמים עמהם בגדרי מלחמה רגילים, אזי מתחיל המצוה המיוחדת של מחיית עמלק.

"בְּאַרְץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ"

כג. **איתא** בספרי: בשכר מצוה זו האמורה בענין – תירש עכ"ל (לגי' הגר"א).

פירוש: דלכאורה קשה למה האריך הפסוק "נותן לך נחלה לרשתה" דסגי ליה למכתב "בארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך" ללמדנו שמצוה זו נוהגת רק לאחר כניסתן לארץ. ולכך ארז"ל דכונת

הפסוק ששכר מצות מחיית עמלק לירש את הארץ.

והנה כתב בבעל הטורים בתחילת פרשת כי תבא דסמיכות מצות תמחה זכר עמלק לזהיה כי תבא אל הארץ לרמז שנצטוו על מחיית עמלק מיד בכניסתן לארץ עכ"ד. ולפי"ד הספרי נכלל בזה גם רמז שזוכים לירש את הארץ בשכר מצות מחיית עמלק.

וי"ש בנותן טעם להביא בזה ד' הר"ן (ריש מסכת מגילה) בטעם שתקנו דעירות מוקפות חומה מימות יהושע בן נון קוראים בט"ו כמו שושן. ולמה תלו במוקפות חומה מימות יהושע ולא מימות אחשורוש דהא יסוד התקנה דומיא דשושן. והביא מהירושלמי "כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה בימות יהושע בן נון" ואם היו תולים בימות אחשורוש היה גנאי בדבר לא"י עיי"ש.

ולפי"ד הספרי מבואר היטב שנתנו כבוד לא"י בנס פורים, כיון שענינו מחיית המן האגגי, והרי בזכות מחיית עמלק זוכים לירושת א"י, לכך ראו לקבוע בנס פורים זכרון לא"י ודו"ק.

ועוד יש לומר בזה דאי' בילקו"ש בפרשת בשלח (רמז רס"ז) עד שלא פשט ידו בכסא "תמחה את זכר עמלק", ומשפשט ידו בכסא "כי מחה אמה את זכר עמלק", וכי בשר ודם יש בו כח לפשוט ידו בכסאו של הקב"ה? אלא על ידי שהוא עתיד להחריב את ירושלים דכתיב "בעת ההיא

ויקראו לירושלים כסא ה', לפיכך "מחה אמחה את זכר עמלק" עכ"ל.

לישנא אחרינא "מיחוי" לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק עכ"ל.

הרי קמן דרעת עמלק במה שהחריב את בהמ"ק ובה נחשב כפשט ידו בכסא ה' לכך בשכר מחיית עמלק זוכים לא"י שקדושתה סובבת מהשכינה השורה בה בבהמ"ק.

ומבואר בזה חידוש במצות תמחה את זכר עמלק, דלא סגי במה שמאבדו מן העולם אלא נצטוינו על צורת איבודו מן העולם שיעשה בדרך מיחוי שהוא נקיבה וחיבול. כלומר אם למשל יסובב הריגתו בגרמא לא קיים המצוה.

"תמחה"

כד. "תמחה" מתפרש כמו שנאמר במבול "ויאמר ה' אמחה את האדם" (ו', ז'). "וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ" (ז', כ"ג), כלומר הריגת אדם ובהמה לחוד, ומחיית אדם ובהמה לחוד. דמחיה פירושו שלא נשאר לו שום זכר, ולא רק שנוטלים את חיותו.

ויעיין בילקו"ש (שמואל א', ט"ו, ל"ג) "וישסף שמואל את אגג" מה עשה לו? ורבי אבא בר כהנא אמר היה מחתך מבשרו זיתים זיתים ומאכיל לנעמיות. ורבנן אמרין העמיד ארבע קונדיסין ומתחו עליהן, עכ"ל לענינינו. ולפי"ד רש"י מבואר היטב דעשה שמואל פעולות אלו שהם כענין נקיבה וחיבול שזהו פירושא דתמחה את זכר עמלק.

ועיין בבעל הטורים בפרשת בשלח עה"פ "כי מחה אמחה את זכר עמלק" (י"ז, י"ד) "אמחה" ב' במסורה, הכא, ואידך אמחה את האדם (בראשית ו', ז') מה התם נמחו כל אשר בארץ, אף עמלק צריכין למחותו שלא ישאר לו שום זכר. ולכך נענש שאול שהשאיר לו שום זכר עכ"ל. הרי דדימה ענין המחיה בעמלק למחיה האמורה במבול.

והנה בילקו"ש אינו מפורש שחתך מבשרו בחייו, דיתכן דמש"א שם שא"ל אגג וכי כך ממיתין את השרים קאי לרבנן דאמרי דהעמיד ארבע קונדיסין, דזה ראה לפני מיתתו, וע"כ תמה וכי כך ממיתין וכו'. אבל למ"ד דמחתך מבשרו דהוה דומיא דניקוב וחיבול אינו הכרח שנעשה קודם מיתתם.

פירוש נוסף מבואר בפרש"י בפסחים (ס"ח. ד"ה מנקבין בסכין) בביאור דין מיחוי קרביו של קרבן פסח, וז"ל:

אבל מד' הילקו"ש קודם לכן מבואר דוישסף שמואל את אגג הי' כנקמה על מה שעמלק חתכו מילותיהן של ישראל ומסתמא כשם שעמלק עשה להם בחייהם, כך שמואל עשה לאגג.

ויעוין בפירוש הגר"א על מגילת אסתר (ט', ה') "ויכו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג ואבדן", וז"ל: פירוש שהכו אותם בתחילה על מקום שלא ימות מזה להרבות ביסורים, ואח"כ הרגו, ואח"כ אבדו הגופין וכו' ע"כ. ולפמ"ש בתרגום שני שהרגו בעמלקים מבואר היטב שהכו אותם ביסורים קודם שהרגו אותם וכמש"נ דתמחה מתפרש גם לשון נקיבה וחיבול.

"תמחה את זכר עמלק"

כה. **פרש"י**: מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה, שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק הייתה עכ"ל.

והנה ד' רש"י העתקת הפסוק בשמואל א' פט"ו במצות שמואל הנביא את שאול המלך במלחמתו עם עמלק. ועיין באבן עזרא שכתב ג"כ את הפסוק בשמואל, וסיים: ודברי התורה כלל, ודברי שמואל הנביא פרט עכ"ל.

וביאר הדברים דזהו פירושא דקרא תמחה את "זכר" עמלק, ולא אמר תמחה את עמלק. (כמו בפסוק בפרשת בשלח מלחמה לה' בעמלק) משום שהמצוה למחות באופן שלא יהיה שם עמלק נזכר כלל, ולכן צריך לאבד גם את הבהמות.

ומש"כ רש"י מאיש ועד אשה עולל ועד יונק, ג"ז רק מדין "זכר עמלק" נצטוה למחותו. כי "אשה" של עמלקי אינה

בהכרח מזרע עמלק ולא היא בכלל עמלק. ו"עולל ויונק" כיון דלאו בני עונשין אין חיוב למחותם מתורת עמלק ממש, נוכטענט שאול המלך בהמה וקטנים מה חטאו (יומא כ"ב:) [[ורק מדין זכר עמלק.

ופירושו דמחייתם של הקטנים אינו ענין לעונש על חטא, אלא לעצם מציאות הרע שיש בעמלק שצריך להעבירו מן העולם.

ויש לומר עוד דנקט הפסוק בשמואל "עולל ויונק" דקאי על קטנים ממש דלאו בני חינוך נינהו, ואין למעשיהם תורת מעשה. [השוה עמש"כ בילקו"ש תהילים ח' "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז" דקאי על עוברים ויונקי שדים], ורק מדין "זכר עמלק" צריך למחותם. ולפי"ז אפילו אם המצוה רק על בנ"א א"ש דנקט בלשון "זכר" עמלק.

אולם אפשר לפרש דיוק הפסוק זכר עמלק דאתא לרבוויי דלא רק עמלק שהי' באותו הדור שנלחם עמם ברפידים צריך למחותו אלא גם כל זרעו לדורות צריך למחותם ולזה כתב זכר עמלק, דרק מחמת שעמלק נזכר ע"י זרעו צריך למחותם.

ואכן הכי איתא במכילתא (בס"פ בשלח), ובמד"ר איכה (סוף פרשה ג') "עמלק" כמשמעו. "זכר" זה המן עכ"ל. כלומר לחיוב מחיית עמלק סגי ליה למימר תמחה את עמלק וקאי על עמלק ממש, ומדכתב "זכר" עמלק לרבוויי זרעו אחריו, כמ"ש לרבות המן.

כו. **והנה** במדרש איכה הנ"ל איתא ^{הערה} "שלא יאמרו אילן זה של עמלק". כלומר דבכלל "זכר עמלק" גם "צומח" של עמלק ולא רק בע"ח.

ויתירה מזו מבואר בחז"ל דחייב מחיית זכר עמלק כולל גם "דומם", דאיתא "תמחה את זכר עמלק" אפילו מעל עצים ואבנים. הובא בב"י (סי' תר"צ) מהארחות חיים בשם מדרש אגדה.

וכ"כ באבודרהם הובא בביאור הגר"א ^{הערה} (סי' תר"צ, י"ז) בביאור המנהג שהביא הרמ"א שם "לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהם, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו ע"ד מחה תמחה את זכר עמלקי ושם רשעים ירקב" וכו' עכ"ל הרמ"א. וכתב עלה הגר"א את דברי המדרש הנ"ל עיי"ש.

וביאור הענין בזה בהקדם ד' הגר"א על אסתר (ג', י"ג) לפרש הפסוק "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים וגו' ושללם לבוז" שהמן ביקש למחות שם ישראל מכל קומת האדם שיש בה ג' חלקים נר"ן, והם נרמזים במה שנקט ג' לשונות בגזירת המן "להשמיד", "להרוג", "ולאבד". וממונו של אדם הוא חלק מקומתו ולכך ביקש לאבד גם ממנום – "ושללם לבוז". [ועיי"ש שביאר עפ"י ד' מצוות שיש בפורים ואכ"מ]. ולפי"ד הגר"א שממונו של אדם חלק מקומת האדם א"ש שנצטוינו ג"כ

למחות את זכר עמלק גם מממונו, כי כ"ז שייך לקומת האדם ושם עמלק על הממון ודו"ק.

ויש להביא ראיה ליסוד דברי הגר"א דממונו של אדם קשור בקומת האדם שבו דאיתא בחז"ל הובא בפרש"י פרשת חיי שרה "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו' לאברהם למקנה לעיני בני חת" וגו'. (כ"ג, י"ז – י"ח). ופרש"י: תקומה הייתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך עכ"ל. כלומר השדה עצמה מקבלת עילוי כשיצאה מיד עפרון ונקנית לאברהם אבינו כי ממונו של אדם קשור לדרגת נפשו.

ולדמבואר המכוון "שלא יהיה שם עמלק נזכר" הכונה מחמת שיש בממונו של עמלק מציאות של עמלק בעולם, אבל אין פירושו שלא ידברו כלל אודות עמלק (שהרי בתורה מפורש מעשה עמלק ויהיה שמו נזכר. אמנם אי מה"ט אפשר לחלק בין מה שנזכר בתורה פרשת עמלק לבין מה שנצטוינו למחות שלא ישאר בין בני"א שמו מצד מציאותו).

"מתחת השמים"

כו. **יש** להתבונן מה בא ללמדנו שהמצוה למחות "מתחת השמים", וכי שייך שבנ"א מחויבים לפעול מעל השמים הלא השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. וא"כ בודאי חובת מחיית עמלק מתחת לשמים.

1. צ"ת דאין פסוק כזה, דבפרשת בשלח נאמר "מחה אמתה", ובפרשת כי תצא נאמר "תמחה" בלבד, ואילו הרמ"א כתב "מחה תמחה".

ונראה בהקדם דברי המהר"ם אלשיך (בס"פ בשלח) שכל אומה נופלת רק אחר שנופל תחלה השר שלה בשמים. ויש הפרש בין שרו של עמלק ובין שריהם של שבעים האומות, כי השר של עמלק הוא הס"מ בעצמו שהוא השטן, והוא היצר הרע המחטיא את האדם. ובכל חטא שעושים נותנים כח לשטן ומתחזק שרו של עמלק.

ולפיכך בשאר אומות העולם השי"ת בעצמו שובר את השר שלהם, אבל שרו של עמלק תלוי בנו לשוברו, כי כל זמן שחוטאים הולך ומתחזק. וממילא גם עמלק לא נמחה מן העולם, כי אין אומה נופלת אא"כ נופל השר שלה תחילה. ואמנם אם נעשה תשובה ונפיל את שרו למעלה אח"כ הקב"ה יפילהו מלמטה.

וביאר לשון הפסוק שם "כי מחה אמחה" אם תמחה אתה את השר שלו בשמים (ע"י תשובה), אחרי כן "אמחה" אני את זכר עמלק מתחת השמים. אבל בס"פ כי תצא אמר רק תמחה את זכר עמלק ולא כפל לשון מחיה כמו בפרשת בשלח. ותירץ דבפרשת כי תצא נאמר בהניח ה' מכל אויבך וגו' דהמכוון שעם ישראל עושים רצונו של מקום ולכך שרו של עמלק שהוא היצה"ר כבר מחוי, ולא נשאר אלא את מחייתו מתחת השמים. אבל בפרשת בשלח קאי כשאננם בדרגה רוחנית ראויה אזי צריכים קודם למחות את השר למעלה ע"י תשובה, ואח"כ יבואו למחיית עמלק למטה. עכתו"ד.

נמצא לפי"ד האלשיך הכתוב "מתחת השמים" מיירי בעושיין רצונו של מקום דא"צ לעשות גם את המחיה למעלה מן השמים – בשרו של עמלק. כיון דמיירי שכבר מחוי למעלה כמש"נ.

ואפשר לבאר עפי"ד באופן אחר דגמר המחיה היא מחיית השר של אותה אומה, וכיון ששרו של עמלק הוא היצה"ר הוא השטן, הרי ביטולו המוחלט שייך רק באחרית הימים שהקב"ה יעביר את רוח הטומאה מן הארץ. וכל המחיה המחויבת עתה הוא רק מתחת השמים.

"לא תשכח"

כח. **הנה** בפשוטו תיבות אלו משפט אחד ריש לאו שלא לשכוח מעשה עמלק, ולכאורה תמוה שיש טעם טפחא תחת תיבת "לא" תשכח, דמשמעו כאלו תיבת "תשכח" בפנ"ע.

ויעוין ברבינו בחיי שביאר, וז"ל: להורות שעתיד זכרם להשתכח מן העולם, וזה בזמן המשיח. ואף על פי שפשוטו של מקרא לפי התיבות שלא ישכח, בא הרמז בו לפי הטעמים שיבוא זמן שישכח. ועל כן תמצא טפחא במלת "לא", ומלת "תשכח" היא בפני עצמה, ויש דגש באות תי"ו, כלומר הנה ימים באים שתשכח כשיאבד זכרם מן העולם. הוא שאמר דוד ע"ה "האויב תמו חרבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה", ואז יהיה השם שלם והכסא שלם, וזהו שכתוב אחריו "וה לעולם ישב כונן למשפט כסאו", עכ"ל.

נמצא לפי"ד רבינו בחיי מבואר בטעמים שניתנו למשה בסיני (עיין נדרים ל"ז:) למדנו שמצות הזכירה עד שימחה שמו מן העולם, ולכך יש טפחא תחת תיבת "לא". ושפיר נמצא מקור לדברי הרמב"ן והחינוך לתלות מצות זכור במצות תמחה את זכר עמלק.

ומקור לפירוש רבינו בחיי בטעם הטפחא יש להביא מהזוה"ק בפרשת יתרו שעמד על כך שיש טפחא תחת תיבת "לא" בעשרת הדברות – "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב". ופירש הזוה"ק

לומר דאתא למעוטי דפעמים מותר-להרוג, כלומר הטפחא רומזת לקרוא את תיבת תרצח בפנ"ע שיש אופנים דמותר לרצוח, והיינו מיתות בי"ד. וכן לא תנאף, להורות דשרי ליה לשמש ולהוליד ולמצות עונה, [דבלא"ה חשיב כניאוף וצ"ת]. ולא תגנוב אתא ללמדנו דפעמים שרי לגנוב, כגון דעת רבו בדברי תורה. [ועיי"ש בזה"ק אמאי בלא תחמוד ליכא טפחא תחת "לא" הרי שרי לחמוד ד"ת. ותירץ כיון שמפורש בפסוק מה נאסר לחמוד הרי שמעינן דשאר מילי שרי].

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

ויאר לנו - פורים וד' פרשיות רפפורט, ישראל יוסף בן יצחק הכהן עמוד מס': 197 הודפס ע"י אוצר החכמה

כתב הרמב"ם בסה"מ (מצוה קס"ט): "שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו, ולשנוא אותו בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונורו העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה, ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן... עכ"ל. כתב הרמב"ן: ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולבך נצטוונו למחות את שמו, עכ"ל.

ועפ"ד כתב המ"ב (סי' תרפ"ה, י"ז) דאין יוצאים יד"ח בקריאת פרשת עמלק שבפרשת בשלח, שלא נזכר פירוש מעשיו הרעים של עמלק. לפיכך לקטנו מד' חז"ל והראשונים פירוש הפסוקים שבפרשת זכור כדי לידע מעשיו הרעים שפירשה התורה שצריכים לזכור כלשון הרמב"ן "בך עשה לנו הרשע". ועי"ז "נעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונורו העם לשנוא אותו" כד' הרמב"ם.

מאמר תלמודי

ביאור הפסוקים בפרשת זכור בקיצור

זְכוֹר – בפה.^א

בְּדֶרֶךְ – בשעת טרופיכם^ב

• עמלק סיבב שפרעה ירדוף אחרי בני^ג.

• כשעלו מים סוף כינס עמלק את כל אומות העולם להלחם עם ישראל.^ד

• כשהיו בדרך ועדיין לא היה להם ארץ נחלה לא היה לעמלק סיבה להלחם עמם.^ה

בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם – בשעת גאולתכם.^ו

• כשהיו רחוקים מארץ עמלק ולא היה לעמלק סיבה להלחם למנוע התקרבותם אליו.^ז

א. מגילה י"ח, ר"פ בחקתי, ספרי.

ב. ספרי. טרופיכם מחמת הליכתם במדבר. וי"א מחמת מעשה העגל (פירוש תולדות אדם על הספרי). ג. מכילתא פר' בשלח, בעל הטורים ריש פרשת כי תבא. וד"ז סיבב עמלק מיד שיצאו לדרך (- "בדרך").

ד. מכילתא שם עה"פ ידמו כאבן, (וכיון דגמר יצ"מ בקריעת י"ס נקרא "בצאתכם ממצרים"). ה. מלבי"ם.

ו. ספרי. (כלומר קלקל להם את שמחת גאולתם).

ז. מלבי"ם.

דב סמא

קָרָד - בא עליהם באריבה כאילו נפגשו במקרה.^ח

• טימא את האנשים שהענן פלט במשכב זכור.^ט

• צינן את פחד האומות מהשי"ת והראה שאפשר להלחם עם ישראל.^י

וַיִּזְנֶב - הכה באנשים שהלכו בסוף המחנה (שהם כזנב).^{יא}

• מכת זנב - חותך את מילותיהם וזורקן כלפי מעלה.^{יב}

נִחְשָׁלִים - חסרי כח מחמת חטאם שהי' הענן פולטם.^{יג}

עִיף - בצמא.^{יד}

• עייף משעבוד מצרים וממה שעברו את ים סוף.^{טו}

וַיִּגַע - בדרך.^{טז}

וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים - עמלק - לא ירא אלו' מלהרע לך.^{יז}

• קאי על ישראל שהיה להם רפיון ביראת שמים ולכך בא עמלק.^{יח}

בְּהִנִּיחַ ה' וגו' - מצות מחית עמלק רק לאחר כיבוש הארץ.^{יט}

תִּמְחָה - איבוד באופן של מחיה שלא נשאר שום זכר (כדוגמת "וימח את כל

היקום", במבול).^כ

• לשון נקיבה וחיבול.^{כא}

ח. רש"י, תרגום אונקלוס, ספרי. רמב"ם (פ"ה מלכים ה"ה) לזכור מעשיו הרעים "ואריבתו". [ואפשר פי' רש"י לשון מקרה שנלחם בלי סיבה].

ט. רש"י. [ופירושו במהר"ל בגו"א].

י. רש"י. רמב"ן ס"פ בשלח.

יא. תרגום אונקלוס. אבן עזרא.

יב. רש"י ע"פ מדרש תנחומא. "ואומר טול מה שבחרת". ובתרגום יונתן נראה דטרסום, וכ"מ ביוצרות פרשת זכור (שחרית ד"ה אצילי), ולכך שמואל סירס לאגג. (פסיקתא דרב כהנא).

יג. רש"י ע"פ מדרש תנחומא.

יד. רש"י ע"פ מדרש. אבן עזרא.

טו. תרגום יונתן.

טז. רש"י.

יז. ספרי, תרגום יונתן, רש"י, אבן עזרא. ועיין רמב"ן ס"פ בשלח.

יח. מכילתא פרשת בשלח. מדרש הובא בתוס' קידושין (ל"ג: ד"ה ואימא). ועיין אוה"ח שביאר הרעה בזה.

יט. סמ"ג (ל"ת רכ"ו). ולכך אינה נוהגת אלא לימות המשיח.

כ. בעל הטורים פרשת בשלח עה"פ "כי מחה אמחה".

כא. רש"י פסחים (ס"ח. ד"ה מנקבן), כלומר נצטוינו על צורת איבוד.

זכר עֲמֶלֶק – אנשים, נשים, קטנים, בהמות. כב

• שלא יהא שם עמלק נזכר על אילנות, עצים ואבנים. כג

מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם – מחיתו תחת השמים במלחמה. ואילו למעלה מן השמים מחיית

שרו של עמלק ע"י תשובה. כד

לֹא תִשָּׁכַח – איסור שכחה בלב בלאו, (ואילו מצות זכור בפה). כה

אוצר החכמה

לכל עמוד

דפוס הוצאה

כב. רש"י ע"פ הפסוק בשמואל א', ט"ו. אבן עזרא.

כג. מדרש רבה איכה (סוף פ"ג), הובא בב"י ובהגר"א (סי' תר"צ, י"ז).

כד. מהר"ם אלשיך ס"פ בשלח.

כה. מגילה י"ח, ספרי, תו"כ. [טיפחא תחת "לא", להורות דתשכח לאחר מחייתו (רבינו בחיי)].

פרשת פרה

אוצר החכמה

חייב קריאתה מה"ת או מדרבנן

אכתי צ"ע האם מועיל לחייבו מה"ת גם בזה"ז, דדילמא רק בזמן שהי' נוהג טומאה וטהרה ובהמ"ק קיים, וכדלהלן.

ב. **בפרש"י** (מגילה כ"ט.) נתבאר דקריאת פרשת פרה בשבת שלישית שאחר ר"ח אדר ענינו כדי "להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה", עכ"ל.

וברוקח (סי' רמ"א) ובכלבו (סי' מ"ו) פירשו משום דהוי תוך ל' יום לפני חג הפסח ושואלין ודורשין ל' יום קודם לחג.

כלומר מקור הדין דשואלין ודורשין ל' יום קודם לחג ילפינן ממשה רבינו שעומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני (פסחים ו.). וקריאת פרשת פרה הוא אזהרה לישראל שיקיימו את הפסח כהלכתו, וחובת אזהרה זו היא מה"ת, כשם שהזהיר משה רבינו היה על עניני טומאה המונעת את האדם מלהקריב את הפסח.

ואכתי התינוח בזמן שהיה פסח קרב, אבל בזה"ז אין מקום לחייב את קריאתה מה"ת, שהרי אין כאן שום אזהרה למעשה, כיון דאין הקרבת הפסח.

ג. **במלבי"ם** בארה"ח (סי' א' א"י סק"ד) כתב דבקריאתה מתקיים מצות זכירת מעשה העגל, דנצטוינו מה"ת

א. **בשו"ע** (סי' תרפ"ה, ז') כתב יש אומרים דקריאת פרשת פרה מצוה מדאורייתא. ובב"י (שם) הביא מקורו מתוס' ברכות (י"ג. ד"ה בלשון).

אולם בגי' התוס' שלפנינו השמיטו פרשת פרה, וכ' רק פרשת זכור, וכך נקט הגר"א דזהו הנוסחה האחרונה. ועיין במג"א שהביא עוד אחרונים כהגר"א.

ישוב הראוני בדפוס הש"ס הראשון (דפוס ונציה שנת ר"פ) הגירסא בתוס' כמ"ש הב"י. ובאמת דגם בתוס' הגי' שלפנינו נקטו בלשון רבים: שיש פרשיות שחיוכם מה"ת כמו פרשת זכור. ומדנקטו לשון רבים פרשיות בתורה ע"כ דאיכא פרשה מלבד זכור.

אולם עיין בהגהות מצפה איתן שם שפי' כגון פרשת המלך בהקהל, ופרשה שקורא כה"ג ביוכ"פ. [וכ"מ דאל"כ וכונתם על פרשת פרה הו"ל למימר כגון זכור ופרה דהוי אותו סוג קריאה].

ועיין בתוס' רא"ש, ובתוס' ר"י החסיד בברכות שם, ובריטב"א מגילה (י"ז:), שנקטו דגם פרשת פרה הוא מה"ת.

וכתב המג"א לתמוה היכן רמיזא בתורה חייב קריאתה, ושאלה זו מתחלקת מנ"ל דחייב לקרותה גם בזמן הבית שהיה נוהג טומאה וטהרה. ואף אם נמצא מקור,